Life and Works of Padmanath Gohainborooah, Hemchandra Goswami and Panindranath Gogoi

A collection of research papers presented in the National Seminar on 'Life and Works of Padmanath Gohainborooah, Hemchandra Goswami and Panindranath Gogoi ' on 11th & 12th April, 2022, organised by Asam Sahitya Sabha, North Lakhimpur College & St. Pauls' Cathedral Mission College

Printed at Design Space, Guwahati, Assam.

First Published : March, 2023
ISBN : 978-81-962483-0-7

Published by :
Dr. Arabinda Rajkhowa, Coordinator
North Lakhimpur College Publication

EDITORIAL BOARD

Dr. Biman Chandra Chetia
President
Dr. Jyotirekha Hazarika, Dr. Sk. Makbul Islam, Jadav Sarmah
Advisor
Dr. Arabinda Rajkhowa
Editor
Dr. Paresh Khanikar, Sanjay Acharjya
Associate Editor

EXECUTIVE MEMBERS
Dr. Rajashree Hazarika
Dr. Dhanaranjan Kalita, Dr. Hemanta Sarmah
Munmi Dutta, Dr. Dhiraj Patar, Ashim Saikia

PRICE RS. 1,200.00 INR
Cover Design : Arabinda Rajkhowa
Printed at : Design Space, Bamunimoidam, Guwahati-781021

The editorial board is not responsible for any
wrong information and other mistakes

PRABANDHA SANCHAYAN :
A collection of assamese articles edited by Dr. Bani Bora, Deptt. of Assamese, Mariani College, Mariani, Assam and published by Bedakantha Books and Publication, Pulibor, Jorhat, Assam, PIN : 785006
and Assamese Department, Mariani College, Assam

First Edition : November, 2022

Price : Rs.450.00/-

© Mariani College, Mariani, Assam

প্ৰবন্ধ সঞ্চয়ন

© মৰিয়নি মহাবিদ্যালয়, অসমীয়া বিভাগৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

ISBN : 978-93-82931-36-2

প্ৰচ্ছদ ঃ ৰাজ দত্ত

মূল্য ঃ ৪৫০.০০/- টকা

অলংকৰণ তথা মুদ্ৰণ ঃ
প্ৰিণ্ট ৱৰ্ল্ড
কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ পথ (পুৰণা আৱৰ্ত ভৱন পথ)
যোৰহাট - ৭৮৫ ০০১, দূৰভাষ ঃ ৯৪৩৫০ - ৯০৭৯২

সাহিত্যৰ সমাজতত্ত্ব অধ্যয়ন এটি আলোচনা
ড° গৌতম বৰা / ১৪১

প্ৰযুক্তি আৰু অসমীয়া ভাষা
ড° দীপকজ্যোতি মহন্ত / ১৪৯

সাহিত্যত ৰস আৰু ইয়াৰ প্ৰকাৰ
মীনাক্ষী নাথ / ১৬১

'বাংকৰা' সাহিত্য (Literary Nonsense বা Nonsense Literature) আৰু অসমীয়া শিশু-সাহিত্য
নয়নমণি বৰুৱা / ১৭৩

অসমীয়া অভিধানৰ সাধাৰণ পৰিচয় অসমীয়া অভিধানত প্ৰয়োগ হোৱা সংক্ষিপ্ত ৰূপ
ৰীতামণি বৰা / ১৮২

নব্য মাধ্যমত অসমীয়া হাস্য-ব্যংগ সাহিত্য
গীতা হাজৰিকা / ১৮৭

চৰ্যাপদৰ ভাষা
এন. তামনা সিংহ / ২০১

মৰিয়নিৰ চাহ জনগোষ্ঠী সমাজত প্ৰচলিত লোক-ঔষধৰ অধ্যয়ন
অমিদেৱী উৰাং / ২১১

'ইয়াৰুইঙ্গম' উপন্যাসত প্ৰতিফলিত টাংখুল নগা জনজাতীয় সমাজজীৱন
গীতাশ্ৰী কলিতা / ২১৯

পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ 'বাণৰজা' নাটকত পুৰাকথাৰ সংগ্ৰহণ
কাব্যশ্ৰী গগৈ / ২৩০

ধ্ৰুৱবাদ আৰু ৰমন্যাসিকতাবাদ ঃ বৈশিষ্ট্য, ধ্ৰুৱবাদক প্ৰত্যাহ্বান জনাই খোপনি পোতা ৰমন্যাসবাদ
ৰিম্পী লাহন / ২৪৩

‘বাংকৰা’ সাহিত্য (Literary Nonsense বা Nonsense Literature) আৰু অসমীয়া শিশু-সাহিত্য

নয়নমণি বৰুৱা

ইংৰাজী সাহিত্যত বৰ্তমান সময়ত Literary Nonsense বা Nonsense Literature সাহিত্যৰ এক বিশেষ ধাৰা হিচাপে চিহ্নিত হৈছে। Nonsense Literature-ৰ সুনিৰ্দিষ্ট সংজ্ঞা পোৱা নাযায়। আলোচকসকলে এই সম্পৰ্কে নিজা নিজা ধাৰণা ব্যক্ত কৰিছে। সেই অনুসৰি, Nonsense Literature বুলি কওঁতে আপাত দৃষ্টিত অৰ্থহীন যেন লাগে যদিও এই সাহিত্য সম্পূৰ্ণৰূপে অৰ্থহীন সাহিত্য নহয়। এই অৰ্থ ভিন ভিন দিশত বিস্তৃত হ'ব পাৰে। এই প্ৰসংগত Wim Tigges-এ উল্লেখ কৰিছে, “A genre of narrative literature which balances a multiplicity of meaning with a simultaneous absence of meaning. This balance is effected by playing with the rules of language, logic, prosody and representation, or a combination of these. In order to be successful, nonsense must at the same time invite the reader to interpretation and avoid the suggestion that there is a deeper meaning which can be obtained by considering connotations or associations, because these lead to nothing. The elements of

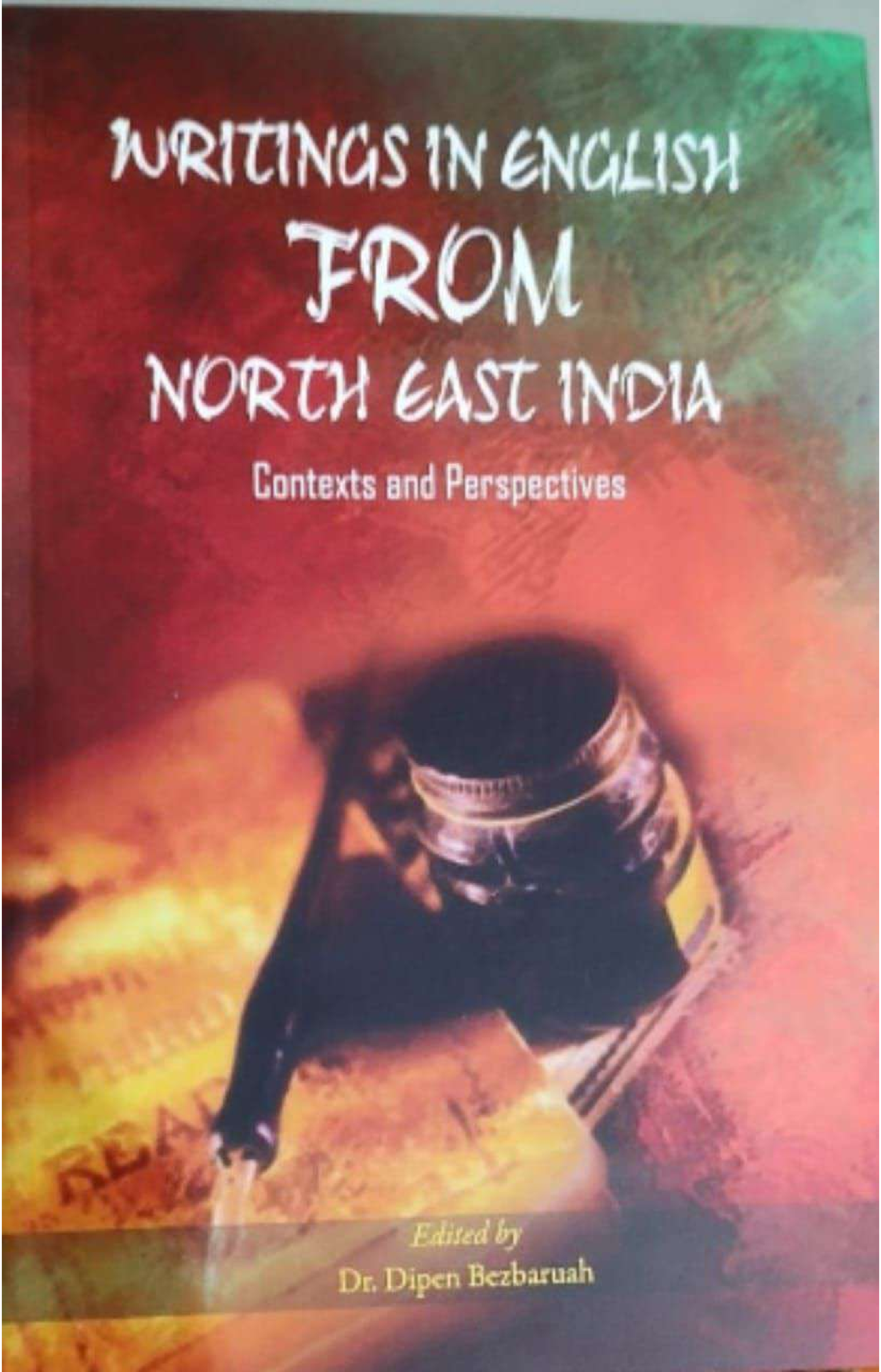
WRITINGS IN ENGLISH
FROM
NORTH EAST INDIA
Contexts and Perspectives
Edited by
Dr. Dipen Bezbaruah

Contents

Foreword (v)
Preface (vii)
Acknowledgement (ix)

1. Life in a 'Necropolitical' Zone: Reading Aruni Kashyap's *The House with a Thousand Stories* 1
—Dr. Sib Sankar Majumder & Shilu Singha

2. Love, Human Values and Nature in the Poetry of Swayam Prashant 13
—Porag Sharma

3. An introspection of Rimi Nath's Kushiara and Other Poems from North East Perspectives 26
—Dr. Lakhyadhar Sarma

4. The Lost Planet of the Legends: Understanding Mamang Dai's *The Legends of Pensam* in the Light of Affective Ecocriticism and Eco-grief 39
—Dr. Sunil Talukdar

5. The Child, Girl and Sexed Subject: Tracing Growth in Daribha Lyndem's Name Place Animal Thing 51
—Madhurjya Goswami

6. Female Voices in a Conflict Zone: Reading Selected Short Stories of Temsula Ao 68
—Dr. Begum Farida Alam

7. Representation of New Woman in Homen Borgohain's *The Fisherman's Daughter* 78
—Rajib Das

8. Representation of Women in Temsula Ao's Short Stories: A Close Analysis of *Laburnum For My Head* 86
—Dr. Arunima Bhattacharya

9. Oral Histories of the Adi Tribe: Appropriation of Tribal Legends and Myths in Select Poems of Mamang Dai 101
—Sitabz Garga

10. Oral Storytelling and Retelling in Easterine Kire's *Son of the Thundercloud* 111
—Ashiqa Ahmed

11. Dr Bhabendra Nath Saikia in Bhrāmyamān (Mobile) Theatre 122
—Montu Saikia, Dr Manab Medhi

12. Indira Goswami's *Moth-Eaten Howdah of The Tusker:* A Brief Discussion 133
—Pragya Sadhan Kashyap

List of Contributors *143*

WRITINGS IN ENGLISH FROM NORTH EAST INDIA

Contexts and Perspectives

Edited by

Dr. Dipen Bezbaruah

AKHAND

AKHAND PUBLISHING HOUSE

DELHI (INDIA)

Published by

AKHAND PUBLISHING HOUSE

Publisher, Distributor, Exporter having an Online Bookstore

Head Office : L-9A, First Floor, Street No. 42,
Sadatpur Extension, Delhi-110094 (INDIA)
Phone No.: 9968628081, 9555149955 & 9013387535
E-mail : akhandpublishinghouse@gmail.com,
akhandpublishing@yahoo.com
Website : www.akhandbooks.com

WRITINGS IN ENGLISH FROM NORTH EAST INDIA
Contexts and Perspectives

© Editor
First Edition 2022
ISBN: 978-93-90870-72-1

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, transmitted or utilized in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the copyright owner Author/Editors. Application for such permission should be addressed to the Publisher and Author/Editors. Please do not participate in or do not encourage piracy of copyrighted materials in violation of the author's rights. Purchase only authorized editions.

The responsibility for facts stated, opinion expressed or conclusions reached and plagiarism, if any, in this book is entirely that of the author. Neither the publishers nor the editors will be responsible for them whatsoever.

Entrepreneurship and Employment Generation in Assam

Editors

Dr. Susmita Priyadarshini

Parthapratim Choudhury

Dr. Khagen Das

Assam College Teachers' Association

Entrepreneurship and Employment Generation in Assam: A collection of research articles on the role of entrepreneurship in employment generation in the state of Assam, edited by Dr. Sushmita Priyadarshini, Parthapratim Choudhury, Dr. Khagen Das on behalf of Assam College Teachers' Association (ACTA) and published by Assam College Teachers' Association in association with Ganesh Books, Noonmati, Guwahati-20

ISBN : 978-93-93864-16-1

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or other wise, without prior permission of the publisher.

The views expressed in the book are those of the authors and not necessarily that of the editors or Assam College Teachers' Association. This book has been published with all efforts undertaken to make it error free after the consent of the authors. The editors, reviewers and the publisher shall not be responsible or liable to any person or entity with respect to any errors, improper citations, plagiarism, credits and any loss incidental or consequential, commercial damages accruing thereof.

Published by : Dr. Jayanta Baruah, General Secretary, Assam College Teachers Association, ACTA House, Solapar, Guwahati 781008, Assam
and Ganesh Books,Noonmati, Guwahati-20

Year of Publication: December, 2022

Copyright: Assam College Teachers' Association.

Editorial Board

Advisors

Shri Himanghshu Maral, President, ACTA
Dr. Breezmohan Hazarika, Vice-President,ACTA
Dr. Jayanta Baruah, General Secretary, ACTA.
Pranjal Gogoi, Academic Secretary, ACTA

Editors:

Dr.Susmita Priyadarshini,Associate Professor, DCB Girls'College, Jorhat-1
Parthapratim Choudhury, Assistant Professor, M. C. College, Barpeta
Dr. Khagen Das, Assistant Professor, Pub Kamrup College, Baihata Chariali

Members:

Mr. Jibedhar Nath, Assistant Professor, Dept. of Economics, OPD College.
Mr. Dilip Sonowal, Assistant Professor, Dept. of Political Science, Kaliabor College.
Mr. Ranju Bharali, Assistant Professor, Dept. of Economics, Cinamora College
Mr. Sohanlal Yadav, Assistant Professor, Dept. of Commerce, Dibru College
Dr. Jugal Barman, Assistant Professor, Dept. of Commerce, Gauhati Commerce College

Cover Design : Ranjit Gogoi Price: 450/-

Type Setting : Sabda Prakash, Thana Road, Jorhat-1

Printed at : Shri Ganesh Printers, Sankardev Market, Noonmati, Guwahati-20. Phone: +91 97070 10889

Content

- Editorial /7
- Entrepreneurship and Employment Generation in Assam "A Glance into Assam's Economy"

  Shreekant Sharma
  Alla Sai Namrata/11
- Growth and Growth Drivers of Entrepreneurship Development in Assam: \Linking with Economic Growth and Employment

  Ira Das/24
- Atmanirbhar Bharat:Women Empowerment through Entrepreneurship Development in India (With some success stories of women entrepreneur of Assam)

  Dr Bidisha Mahanta,
  Ms. Mrinali Mahanta/43
- Youth Unemployment and Entrepreneurship: Problems and Prospects

  Dr. Trailokya Deka/54
- Key Philosophy to Successful Entrepreneurship

  Dr. Arundhati Lahon/64
- Prospects and Problems of Bamboo based Japi (Head Gear) Making Industry of Assam

  Gitanjali Goswami/71
- Entrepreneurship Development and the Minority Poor Women: A Study-

  Dr Kingshuk Chakraborty/85
- Entrepreneurship through Food Processing Industry in Assam: Challenges and Opportunities-

  Dr. Bishnu Bhattacharyya
  Dr. Nandita Goswami/94
- Social Entrepreneurship and Women Empowerment-

  Dr. Alaka Hujuri/110
- Social Entrepreneurship and Socio Economic Well Being (Based on the case studies of Jorhat District)-

  Ranju Kumar Bharali/123

Entrepreneurship and Employment Generation in Assam

ISBN : 978-93-93864-16-1

উদ্ভিদ বিজ্ঞানত
বিশ্লেষণাত্মক কৌশল

অশোক পাব্লিকেশ্বন
পাণবজাৰ, গুৱাহাটী-১
Email Id : cbsguw@gmail.com

ISBN : 978-81-960490-3-4

৬ষ্ঠ ষাণ্মাসিকৰ
উদ্ভিদ বিজ্ঞানত বিশ্লেষণাত্মক কৌশল
পিনাকী কুমাৰ ৰাভা
ড° দীপক কোঁৱৰ
দেবজিৎ ৰাভা

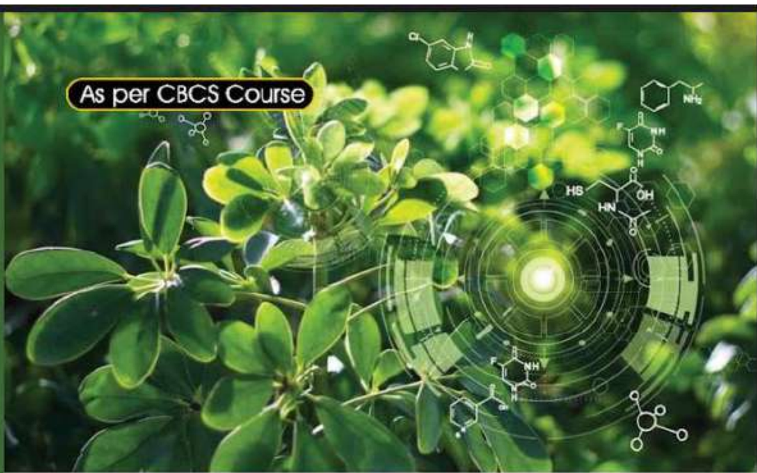

উদ্ভিদ বিজ্ঞানত বিশ্লেষণাত্মক কৌশল

Analytical Techniques in Plant Science

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ স্নাতক মহলাৰ ষষ্ঠ ষাণ্মাসিকৰ (BOT-RE-6016) পাঠ্যক্ৰমৰ আধাৰত প্ৰণোদিত গ্ৰন্থ

পিনাকী কুমাৰ ৰাভা
ড° দীপক কোঁৱৰ
দেবজিৎ ৰাভা

জয় গুৰু শঙ্কৰ

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ সংঘ

ISBN : 978-93-84211-71-4

স্মৃতিগ্ৰন্থ

সুধাসিন্ধু

স্মৃতিগ্ৰন্থ
Souvenir
স্মৃতি গ্ৰন্থ
বিসম্বি
Mé:Pa:Potin

জয় গুৰু শঙ্কৰ

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ সংঘ

৯২ সংখ্যক বাৰ্ষিক অধিৱেশন

পৰমানন্দ আতা সমন্বয় ক্ষেত্ৰ

চেৰেণ আৰু হচং পথাৰ, সানজাৰি নীগীৰ,

চিমেন চাপৰি, ডেকাপাম, জোনাই, ধেমাজি, অসম

২৬, ২৭ আৰু ২৮ মাঘ, ৫৭৪ শঙ্কৰাব্দ

১০, ১১ আৰু ১২ ফেব্ৰুৱাৰী, ২০২৩ খ্ৰীষ্টাব্দ

ISBN : 978-93-84211-71-4

।। জয় গুৰু শঙ্কৰ ।।

স্মৃতিগ্ৰন্থ

সুধাসিন্ধু

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ সঙ্ঘ
৯২ সংখ্যক বাৰ্ষিক অধিৱেশন

পৰমানন্দ আতা সমন্বয় ক্ষেত্ৰ, চেৰেণ আৰু হচং পথাৰ,
সানজাৰি নাগীৰ, চিমেন চাপৰি, ডেকাপাম,জোনাই, ধেমাজি, অসম
২৬, ২৭ আৰু ২৮ মাঘ, ৫৭৪ শঙ্কৰাব্দ
(১০, ১১ আৰু ১২ ফেব্ৰুৱাৰী, ২০২৩ খ্ৰীষ্টাব্দ)

সভাপতি	মুখ্য সম্পাদক	সম্পাদক
ভূপেন গগৈ	ড° মানস প্ৰতীম বৰা	থুলন চন্দ্ৰ বৰা

চৰ্যাগীত আৰু বৰগীত ঃ এক তুলনামূলক অধ্যয়ন

❖ ড° দুলুমণি ডেকা

অসমীয়া ভাষা, সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ সম্যক আলোচনাৰ ক্ষেত্ৰত চৰ্যাগীতসমূহৰ ভূমিকা যিদৰে সৰ্বাধিক, প্ৰাচীন অসমীয়া সঙ্গীতৰ পৰম্পৰা বিচাৰৰ ক্ষেত্ৰতো এটি সুকীয়া মূল্য আছে। অসমীয়া গীত আৰু কবিতাৰ ইতিহাস পৰ্যালোচনা কৰিলে চৰ্যাপদৰ পৰা আৰম্ভণি কৰিব লগা হয়। চৰ্যাগীতৰ ৰচনাকাল অষ্টম শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকাৰ ভিতৰত বুলি ধৰা হৈছে। অষ্টম-দ্বাদশ শতিকাৰ ভিতৰত সহজযানী বৌদ্ধ সিদ্ধসকলে ভাৰতৰ এক বিশাল অঞ্চলত কিছুমান গীত প্ৰণয়ন কৰিছিল। এই গীতৰ থূপটি 'চৰ্যাগীত' নামে জনাজাত আছিল। সহজযান ধৰ্মৰ প্ৰতি মানুহক আকৃষ্ট কৰিবৰ কাৰণেই সম্ভৱ সিদ্ধাচাৰ্যসকলে এই লেখিয়া গীত ৰচনা কৰিছিল। সেই সময়ৰ অসমীয়া ভাষাৰ আদিৰূপ হিচাপে আমি চৰ্যাগীতবোৰকে বিচাৰি পাওঁ। সেয়েহে এই চৰ্যাগীতৰ ভাষাক অসমীয়াৰ প্ৰথম সাহিত্যিক নিদৰ্শন বুলিও অভিহিত কৰা হৈছে। চৰ্যাগীতবোৰ প্ৰধানতঃ বৌদ্ধ সাধন প্ৰণালীৰ গূঢ় তত্ত্বসম্বলিত আৰু এইবোৰ বৌদ্ধ ধৰ্মৰ শেহতীয়া ৰূপ তন্ত্ৰবাদক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। চৰ্যাপদ বা গীতসমূহ বৌদ্ধতান্ত্ৰিক আচাৰ্যসৱে প্ৰায় তিনিশ বছৰ ধৰি উত্তৰ পশ্চিমৰ পৰা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন অঞ্চলত ৰচনা কৰিছিল। সেয়েহে ভিন্ন ভিন্ন গীতত ভিন্ন আঞ্চলিক ভাষাৰ শব্দই প্ৰাধান্য পাইছিল।[2] সহজযান ধৰ্মৰ অৰ্থ যাতে অন্য ধৰ্মাৱলম্বী লোকে বুজিব নোৱাৰে তাৰ বাবে বাহ্যিক আৰু আভ্যন্তৰীণ অৰ্থ ব্যঞ্জক ভাষা প্ৰয়োগ কৰিছিল। ইয়াৰ গূঢ়াৰ্থ সহজীয়া সিদ্ধাচাৰ্যসকলে বুজি পাইছিল। হৰ প্ৰসাদ শাস্ত্ৰীয়ে এই ভাষাক 'সান্ধ্যভাষা' নাম দিছে। যি ভাষাৰ অন্তৰালত এটা অভিষ্ট থাকে সেয়াই সান্ধ্য ভাষা। এই ভাষা দুটা অৰ্থযুক্ত ভাষা। চৰ্যাগীতসমূহত সংস্কৃত, প্ৰাকৃত, অপভ্ৰংশ আৰু পাৰিভাষিক শব্দৰ ব্যৱহাৰ মনকৰিবলগীয়া। সেয়েহে অধিকাংশ চৰ্যাগীত সান্ধ্য ভাষাত ৰচিত যদিও আটাইবোৰ গীতৰ ভাষা সান্ধ্য ভাষা নহয় বুলি কোনো কোনো পণ্ডিতে মত পোষণ কৰে। বৌদ্ধ ধৰ্মক জনসাধাৰণৰ মাজলৈ লৈ যোৱাৰ বাবে স্থানীয় ভাষাৰ প্ৰয়োগেৰে ৰচনা কৰা চৰ্যাগীতসমূহ অষ্টমৰ পৰা দ্বাদশ শতিকামানৰ কামৰূপৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতিৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ঐতিহাসিক দলিল ৰূপে সমৃদ্ধ হৈছে। এই গীত-পদবোৰ প্ৰাচীন অসমৰ লিপি, ভাষা, সাহিত্য, সঙ্গীত-কলা, ধৰ্ম, সমাজ আৰু বাৰেৰহণীয়া থলুৱা সংস্কৃতিৰ বিবিধ উপাদান সম্পৰ্কীয় তত্ত্ব আৰু তথ্য বহন কৰিছে। সেয়েহে বৌদ্ধ সহজযান ধৰ্ম আধাৰিত চৰ্যাগীতবোৰৰ প্ৰাচীন অসম আৰু অসমীয়া জাতিৰ ঐতিহ্য-বাহক অমূল্য সম্পদ। এই চৰ্যাগীতসমূহৰ পৰা শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনৰ মাজেদি মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণ হৈ শঙ্কৰদেৱৰ ব্ৰজাৱলীলৈকে এক বিশিষ্ট ধাৰাই প্ৰাচীন কামৰূপত বিকাশ লাভ কৰিছিল।

অসমীয়া গীত-কবিতাৰ ইতিহাসত চৰ্যাগীতৰ দৰে বৰগীতৰো এটি ঐতিহাসিক পটভূমি আছে। সৰ্বগুণাকৰ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে অসমৰ নৱ-বৈষ্ণৱ ভক্তি আন্দোলন সাফল্যমণ্ডিত কৰি তুলিবলৈ কাব্য, নাট পদানুবাদৰ লগতে সঙ্গীতৰো আশ্ৰয় গ্ৰহণ কৰিছিল। শঙ্কৰদেৱৰ গীত ৰচনাৰ ইতিহাস অধ্যয়ন কৰিলে দেখা যায় যে, তেওঁ পঞ্চদশ শতিকাৰ শেষ ভাগত নিশ্চিতকৈ বৰগীত প্ৰণয়ন কৰিছিল।

জনসাধাৰণক আধ্যাত্মিক চৈতন্য জগাই তুলিব পৰা উচ্চমান বিশিষ্ট শঙ্কৰদেৱৰ অনুপম সৃষ্টি বৰগীতসমূহ পূৰ্বৰ অসমৰ প্ৰচলিত লৌকিক ৰসাশ্ৰয়ী গীতৰ পৰা সম্পূৰ্ণ পৃথক। উল্লেখ্য যে, 'বৰগীত' শব্দটি শঙ্কৰদেৱ-মাধৱদেৱ মহাপুৰুষ দুজনাই প্ৰায়োগ কৰা উদাহৰণ পোৱা নাযায়। পৰৱৰ্তী কালত চৰিতকাৰ আৰু সাধু-সন্ত-মহন্তসকলৰ দ্বাৰাহে এই শব্দটো ব্যৱহাৰ হৈছিল বুলি বুজিব পৰা যায়। উক্ত প্ৰসঙ্গত বাপচন্দ্ৰ মহন্তই এইদৰে কৈছে —'গীত' শব্দৰ সাধাৰণ অৰ্থ সুস্পষ্ট, কিন্তু গীতৰ লগত 'বৰ' বিশেষণটি যোগ দিয়াত ইয়াৰ ভাৱটোত কিছু বৈশিষ্ট্য প্ৰকাশ পালে। এই 'বৰ' সংস্কৃত ভাষাৰ 'বড়' অৰ্থাৎ 'শ্ৰেষ্ঠ' অৰ্থৰ সূচক।

গতিকে শ্ৰেষ্ঠ বা উত্তম গীতৰ অৰ্থতে 'বৰগীত' শব্দৰ প্ৰচলন হ'বলৈ ধৰিলে। গীতিকাৰসকলৰ দিনত সম্ভৱতঃ এই বৰগীত শব্দৰ প্ৰচলন নাছিল।[৩] মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ ৰচিত গীতৰ আদৰ্শত অনুপ্ৰাণিত হৈ মাধৱদেৱ প্ৰমুখ্যে আন বহুতো পৰৱৰ্তী গীতিকাৰে ভক্তি বিষয়ৰ অনেক গীত ৰচনা কৰি অসমীয়া গীতি-সাহিত্যৰ ভঁৰাল চহকী কৰি থৈ গৈছে।

অসমীয়া সাহিত্যত 'বৰগীত' বুলিলে শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ দ্বাৰা ৰচিত গীত কিছুমানকহে লেখত ধৰা হয়। মোগল বাদশ্বাহসকলৰ সময়ত 'বড়াগানা' বুলি এক উচ্চ শ্ৰেণীৰ সংগীতক বুজাইছিল। হিন্দুস্থানী 'বড়াগান' শব্দৰ লগত 'বৰগীত' শব্দৰ মিল থকাৰ অনুমান কৰি কোনো কোনোৱে হয়তো 'বড়গীত' নামটো সেই 'বড়াগানা' শব্দৰ পৰা উদ্ভৱ বুলি ক'ব খোজে। প্ৰসঙ্গত ড০ মহেশ্বৰ নেওগদেৱে এই বিশ্বাস নাকচ কৰি কৈছে —'বড়াগানা' আখ্যাৰ লগত 'বৰগীত' শব্দৰ মিল আছে যেন আমাৰ অনুমান নহয়। অসমীয়া ভাষাত কেতিয়াও এক শ্ৰেণীৰ ব্যক্তি বা বস্তুৱে বিশেষ এক তৰপক বুজাবৰ কাৰণে 'বৰ' বিশেষণটো তেনে ব্যক্তি বা বস্তুৱে নামৰ আগত ব্যৱহাৰ কৰা হয়; যেনে- কঁাহ, বৰকঁাহ, কাপোৰ-বৰ-কাপোৰ, জাপি- বৰ-জাপি, ফুকন- বৰফুকন, বৰুৱা-বৰবৰুৱা, কাকতী- বৰকাকতী। ইয়াৰ 'বৰ' বিশেষণৰ প্ৰয়োগ 'সৰু' বা 'ক্ষুদ্ৰ' এটা শ্ৰেণীৰ পৰিকল্পনাৰ সৃষ্টি নকৰে; সেইদৰে বৈষ্ণৱসকলৰ গীতৰ মাজৰ এটা ভাগত বিশেষ এখনি স্থান দি শঙ্কৰ-মাধৱৰ এই গীতক 'বৰগীত' বোলা হৈছে।[৪]

বৰগীতসমূহ সহজসুৰীয়া ব্ৰজাৱলী ভাষা আৰু অমৃতমধুৰ ভাৱৰ অনুপম সৃষ্টি। নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ উপাস্য দেৱতা ভগৱান কৃষ্ণৰ লীলা-মাহাত্ম্য জনসাধাৰণৰ মাজত প্ৰচাৰ কৰিবৰ অৰ্থে মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱ-মাধৱদেৱৰ বৰগীতসমূহত প্ৰয়োগ কৰা ভাষা কোনো এটি অঞ্চলৰ প্ৰচলিত ভাষা নহয়। ধৰ্ম বিষয়ত ব্যৱহাৰ কৰা এটি কৃত্ৰিম সাহিত্যিক ভাষা। বিশেষকৈ নাট আৰু বৰগীতৰ কাৰণে নতুনকৈ নিৰ্মাণ কৰা এই ভাষাটোৰ নাম ব্ৰজাৱলী ভাষা।

সৰ্বভাৰতীয় সাঙ্গীতিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা ব্ৰজাৱলী ভাষাত ৰচনা কৰা বৰগীতবোৰৰ সামগ্ৰিক মূল্য অতি বেছি। ভাগৱতৰ ধৰ্মৰ পৰম্পৰাত সঙ্গীতক সাধনমাৰ্গৰ প্ৰধান সমলৰূপে গ্ৰহণ কৰি আহিছে। বৰগীত এক আধ্যাত্মিক আদৰ্শ প্ৰধান মাৰ্গীয় সঙ্গীত। চৰ্যাগীত আৰু বৰগীত দুয়োবিধেই গম্ভীৰ প্ৰকৃতিৰ আধ্যাত্মিক গীত। গীতসমূহৰ সাঙ্গীতিক মূল্য প্ৰায় সমপৰ্যায়ৰ। কাব্যিক দিশৰ বিচাৰতো দুয়োখিনি গীতে সমপৰিমাণৰ যোগ্যতাৰ দাবী কৰে। অসমীয়া গীত-কবিতাৰ ইতিহাসত বৰগীত আৰু চৰ্যাগীত দুয়োবিধৰে মূল্য অপৰিসীম। আমাৰ আলোচনা পত্ৰত চৰ্যাগীতৰ লগত বৰগীতৰ এক তুলনামূলক আলোচনা দাঙি ধৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হ'ল।

চৰ্যাগীতবোৰ প্ৰকৃততে ধৰ্মীয় গীত। এই গীতসমূহ চৰ্যাকাৰসকলে ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যেই ৰচনা কৰিছিল। প্ৰথমতে চৰ্যাগীতবোৰ মানুহৰ মুখে মুখে চলি আহিছিল, বহু পিছৰ কালতহে এইসমূহ লিপিবদ্ধ কৰা হয়। হৰপ্ৰসাদ শাস্ত্ৰিৰ দ্বাৰা প্ৰাপ্ত হোৱা 'চৰ্যাচৰ্য্য-বিনিশ্চয়' পুথিত ২৩ জন সিদ্ধাচাৰ্যৰ ৰচিত ৫০ টা গীতৰ উল্লেখ পোৱা গৈছে। ২৩ জন সিদ্ধাচাৰ্যৰ যথাক্ৰমে— লুই পাদ, সৰহপাদ, দাৰিকপাদ, কাহ্নুপাদ বা কৃষ্ণাচাৰ্যপাদ, কুক্কুৰীপাদ, ভুসুকপাদ, শবৰপাদ, ডোম্ভীপাদ, চাটিলপাদ, শান্তিপাদ, কম্বলাম্বৰপাদ, কংকণপাদ, আৰ্যদেৱপাদ, মহীধৰপাদ, ভাদেপাদ, বীণাপাদ, ধামপাদ, গুণ্ডৰীপাদ, তাড়কপাদ, ঢেণ্ঢণপাদ, জয়নন্দীপাদ, আৰু তন্ত্ৰীপাদ সেইফালৰ পৰা চৰ্যাৰচক একাধিক সিদ্ধাচাৰ্য বুলি জানিব পাৰি।

বৰগীতত থকাৰ দৰে প্ৰত্যেক চৰ্যাগীততো ৰাগৰ নাম উল্লেখ আছে। চৰ্যাগীতত পোৱা ৰাগসমূহ যেনে- পটমঞ্জুৰী, ভৈৰবী, ধনশ্ৰী, বৰাড়ী, মল্লাৰী, কামোদ, গুঞ্জৰী, শবৰী, মালশী, গউড় ইত্যাদি।

বৌদ্ধ ধৰ্মীয় চৰ্যাগীতসমূহৰ দৰে বৰগীতবোৰো বৈষ্ণৱ ধৰ্মীয় গীত। অসমত নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বাবেই শঙ্কৰদেৱ-মাধৱদেৱ মহাপুৰুষ দুজনাই এই বৰগীতসমূহ ৰচনা কৰিছিল। বৰগীতসমূহৰ গীতিকাৰ দুজন— শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱ। মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱে ৩৪ টা বৰগীত ১৩ টা ৰাগ আৰু মহাপুৰুষ মাধৱদেৱে ১৫৭ টা বৰগীতত ২৭ টা ৰাগ ব্যৱহাৰ কৰা দেখা গৈছে। ৰাগবোৰ হ'ল — আশোৱাৰী, ধনশ্ৰী, সুহাই, বসন্ত, শ্ৰী, কেদাৰ, গৌড়ী, নাটমল্লাৰ, মাহুৰ, তুৰ বসন্ত, কল্যাণ, ভূপালি, অহিৰ, ভাটিয়ালী, সিন্ধুৰা, বৰাড়ী, শ্যামগোড়া, শ্ৰীগান্ধাৰ, বেলোৱাৰ, কামোদ, মল্লাৰ, কৌ, শ্যাম, ললিতা, কানাড়া, মাউৰ, মাহুৰ, ইত্যাদি।

বৰগীত আৰু চৰ্যাগীত দুয়োবিধৰে ভিতৰত বহুতো সাদৃশ্য দেখিবলৈ পোৱা যায়। সেই সন্দৰ্ভত কোনো কোনো চৰ্যাগীতৰ বিষয়বস্তু আৰু তত্ত্বৰ কিছু আভাস দুই এটি বৰগীতত প্ৰতিধ্বনি হৈছে। অৱশ্যে ধৰ্ম ভিন্ ভিন্ হোৱা কাৰণে তত্ত্বকথাৰ বৈশিষ্ট্য সুকীয়া। শঙ্কৰদেৱৰ বিৰচিত বৰগীত আৰু এটি চৰ্যাগীতৰ সাদৃশ্যমূলক উদাহৰণ স্বৰূপে দেখুওৱা হৈছে—

ৰাগ শ্ৰী

ধ্ৰুং ঃ

গোপালে কি গতি কৈলে গোবিন্দে কি মতি দিলে
নাথ বিফলে বয়স সব গেলৰে

পদ ঃ

এভব গহন বন　　আতি মোহ পাশে ছন্ন
তাতে হামু হৰিণা বেড়াই।
ফন্দিলো মায়াৰ পাশে　　কাল ব্যাধে ধায়া আসে
কাম ক্রোধ কুত্তা খেদি খাই।।
হৰাইল চেতন হৰি　　নজানো কিমতে তৰি
গুণিতে দগধ ভৈল জীৱ।
লোভ মোহ দোহোঁ বাঘ　　সততে নছাড়ে লাগ
ৰাখু ৰাখু এ সদাশিৱ।।
পলাইতে নেদেখোঁ সন্ধি　　দিনে দিনে দৃঢ় বন্দী
ভৈল মন্দ মনৰ যুগুতি।
তুৰা হৰি লাগোঁ গোড়　　মোৰ মায়া পাশ ছোড়
শঙ্কৰ কৰয় কাকুতি।।

বৰগীতটিৰ লগত সাদৃশ্য থকা চৰ্যাগীতটি হ'ল —

ৰাগ-পটমঞ্জৰী ঃ ভুসুকপাদানাম।।
কাহেৰি ঘিনি মেলি অচ্‌হহু কীস।
বেঢ়িল হাক পড়অ চৌদীস।।
অপনা মাংসে হৰিণা বৈৰী।।
খনহ নছাড়অ ভুসুক আহেৰি।।
তিন ন চ্‌ছপই হৰিণা পিবই ন পানী।।
হৰিণা হৰিণীৰ নিলঅ নজানী।।
হৰিণী বোলঅ হৰিণা সুন হৰিআ তো।।
এ বন চ্ছাড়ী হোহু ভান্তো।।
তৰংগন্তে হৰিণাৰ খুৰ ন দীসতা
ভুসুকু ভনই মুঢ়া হিঅহি ন পইসঈ।।ধ্রু।।

চৰ্যাগীতবোৰত বৰগীতত থকাৰ দৰে ভনিতা আছে

১। লুই ভনই মই ভাইব কীষ।
জা লই অচ্ছম তাহেৰ উহ ন দিস।।
২। নিতে নিতে ষিআলা ষিহে যম জুঝঅ।
ঢেণ্ঢানপাত্রৰ গীত বিৰলেঁ বুঝঅ।।

চৰ্যাগীতসমূহ যিহেতু প্ৰাচীন কামৰূপী ভাষাত ৰচিত গতিকে বহুতো চৰ্যাৰ শব্দ বৰগীতত থকাটো একো আচৰিত কথা নহয়। চৰ্যাগীতত ব্যৱহৃত শব্দ বৰগীতত কেনেদৰে প্ৰয়োগ হৈছে তাৰ কেইটিমান উজ্বল নিদৰ্শন তলত দাঙি ধৰা হ'ল —

অইসন- ঐচন সময়ে মধুপুৰী পিউ প্ৰাণ (শঙ্কৰদেৱ)
অন্তৰে - অন্তৰে তোৰি ৰাখতু হৰি (শঙ্কৰদেৱ)
অৱনা - গৱনে-আয়া-গমন কাৰণ সবমায়া (মাধৱদেৱ)
অমিঅ/অমিআ - পৰম অমিয়া ৰস (মাধৱদেৱ)
আইল - আইল সব কুতূহলে (মাধৱদেৱ)
আইলা - আমাৰ গৃহক আইলা দেৱ যদুৰায় (শঙ্কৰদেৱ)
আইস - আলো ভাই, চল আইস যাই বৃন্দাবনে (মাধৱদেৱ)
আস - চোড়ি কয়লো কৃষ্ণ চৰণক আস (শঙ্কৰদেৱ)
উপায়ে - শঙ্কৰ কহতু উপায় (শঙ্কৰদেৱ)
একু - তিল একু ৰহয়ে নপাৰি (শঙ্কৰদেৱ)
এহু - শঙ্কৰ এহু অভিলাসা (শঙ্কৰদেৱ)
কইসে - মন সুখে পাৰ কৈচে নিন্দ (শঙ্কৰদেৱ)
কৰহু - ৰাম গোসাই কৰহু গোহাৰি (মাধৱদেৱ)
খাণ্ট - যেন পাই খাণ্ট চোৰ (মাধৱদেৱ)
গেল - নন্দ গেল ৰাথানে গুৱাল গেল পাল (মাধৱদেৱ)
ঘালি - কুচ নখ ঘন ঘন ঘালি (শঙ্কৰদেৱ)
চাপী - কাটি চাপী উড়ুখল বন্ধন কায় (মাধৱদেৱ)
জানই - জানয় নাহি গোপী মোহি বিনে আন (শঙ্কৰদেৱ)
নিন্দ - তেজৱে কমলাপতি পৰভাতে নিন্দ (মাধৱদেৱ)
নাম - মৃদঙ্গ দিমি দিমি নাদ দুন্দভি (শঙ্কৰদেৱ)
সমানা - নাহি নাহি নাম সমানা (শঙ্কৰদেৱ)

চৰ্যাগীত ৰচয়িতাসকলে মহাপুৰুষ গুৰু শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ দৰেই গুৰুৰ গুৰুত্ব অনুধাৱন কৰিছে। জীৱনৰ অনিত্যতা সম্বন্ধে জ্ঞান পাবলৈ হ'লে গুৰুৰ উপদেশ গ্ৰহণ কৰিব লাগে। পাৰ্থিৱ বিষয়-বাসনাৰ মোহত মানুহৰ স্বাভাৱিকভাৱেই চিত্ত চঞ্চল হৈ থাকে। সেয়েহে গুৰুৰ সহায় অবিহনে কোনোপধ্যে জ্ঞান আহৰণ সম্ভৱ নহয়। চৰ্যাৰ এটি গীতত লুইপাদে গুৰুৰ পৰা সাধনাৰ তত্ত্বজ্ঞান বুজি ল'ব লাগে বুলি উল্লেখ কৰি কৈছে —

কাআ তৰুবৰ পঞ্চ বি ডাল।
চঞ্চল চীত্র পাইঠো কাল।।
দিঢ় কৰিঅ মহাসুহ পৰিমাণ।
লুই ভনই গুৰু পুচ্ছিঅ জান।।(লুইপাদ, চৰ্যা-১)

সেইদৰে বৰগীতৰ মাজতো গুৰু মাহাত্ম্যৰ কথা মহাপুৰুষ মাধৱদেৱে কৃতজ্ঞতাৰে স্বীকাৰ কৰিছে —

গুৰু কেহ্বালী ৰাম অনুকূল বাব।
হৰিগুণ গায়া ভব সাগৰ কুলাব।।

সহজযান গুৰুমুখী ধৰ্ম। সেইবাবে গুৰুৰ প্ৰাসঙ্গিকতাই প্ৰাধান্য লাভ কৰিছে। মোক্ষপ্ৰাপ্তি বা নিৰ্বান লাভৰ বাবেও গুৰুৰ

কৃপা অৱশ্যাম্ভাৱী। অন্যথা কোনো শিষ্যই সাধনাত সিদ্ধি লাভ কৰিব নোৱাৰে। কোনো কোনো চৰ্যাগীতত ভগৱানতকৈও গুৰুক সৰ্বোচ্চ আসনত বহুওৱা হৈছে।

চৰ্যাগীতসমূহত কাব্যিক অলংকাৰৰ লগতে এক গভীৰ দাৰ্শনিক চিন্তাধাৰা অন্তৰ্নিহিত হৈ থাকে। এই চিন্তাধাৰাৰ প্ৰধান উৎস হ'ল বৌদ্ধ ধৰ্মৰ এক গভীৰ দৰ্শন। চৰ্যাগীতৰ ধৰ্ম মুখ্যতঃ দাৰ্শনিক মতবাদৰ আধাৰত প্ৰতিষ্ঠিত। সেইফালৰ পৰা অদ্বৈতবাদী বৈষ্ণৱ দৰ্শনৰ লগত এই গীতসমূহৰ বহুখিনি সাদৃশ্য দেখিবলৈ পোৱা যায়। চৰ্যগীত আৰু বৰগীতৰ বিষয়বস্তু তথা আধ্যাত্মিক ভাৱধাৰা দুয়ো গীতৰে বেলেগ বেলেগ। এবিধ বৌদ্ধগীত আৰু আনবিধ বৈষ্ণৱগীত। চৰ্যাগীতৰ দৰ্শনত বৌদ্ধ দৰ্শনৰ গভীৰ প্ৰভাৱ থাকিলেও ব্যৱহাৰিক দিশো প্ৰতিফলিত হৈছে। আনহাতে বৰগীতত ভক্তিতত্ত্ব সম্পৰ্কে ধাৰণা সহজ সাধ্য। চৰ্যাগীতত ইয়াৰ বিপৰীতে জটিল আৰু পৰোক্ষ ইঙ্গিতৰ দ্বাৰা মানৱ জীৱনৰ পূৰ্ণতাৰ কথা কোৱা হয়। চৰ্যাগীতৰ সকলো কথাই সাংকেতিক, গতিকে ভক্তিৰ দিশটিও বেছি স্পষ্টভাৱে দাঙি ধৰিব পৰা নাই।

চৰ্যাগীতৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য মহাসুখৰূপ নিৰ্বাণ লাভ। নিৰ্বাণ মানে বাসনাৰ নিবৃত্তি। বেদান্ত দৰ্শনত যেনেকৈ 'মোক্ষপ্ৰাপ্তি' বোলা হৈছে, তেনেকৈ বৌদ্ধ শাস্ত্ৰত ইয়াক 'নিৰ্বাণ প্ৰাপ্তি' বোলে। নিৰ্বাণ লাভ কৰিব পাৰিলেই দুখৰপৰা পৰিত্ৰাণ পাব পাৰি। বুদ্ধদেৱৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্মৰ এয়ে মূল মন্ত্ৰ। জগতৰ মাজত থাকিও যদিও পৰম জ্ঞান লাভ কৰি মায়া-মোহ বিনষ্ট কৰিব পাৰি তেতিয়াই জীৱই নিৰ্বাণ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। নিৰ্বাণৰ বিশেষত্ব হৈছে জগতৰ শূন্যতা আৰু কৰুণা। জাগতিক দুখ নিৰোধ কৰি মহাসুখবাদ প্ৰতিষ্ঠা কৰা। এই মহাসুখবাদেই সহজীয়া ধৰ্মৰ মূল ভেটি। বেদান্ত দৰ্শনত যিধৰণে নিৰাকাৰ পৰম ব্ৰহ্মৰ সাকাৰ ৰূপ অৱতাৰণা কৰা হৈছে বৌদ্ধ সহজীয়াসকলেও তেনেকৈ নিৰাত্মাক নৈৰাত্মাদেৱীৰূপে কল্পনা কৰি লৈছে। চৰ্যাগীতবোৰৰ মাজতো নিৰাত্মাক ৰূপক বা প্ৰতীকৰ সহায়েৰে দেখুওৱা হৈছে।

মহাপুৰুষ দুজনাৰ বৰগীতসমূহৰ পৰা ভক্তিতত্ত্ব ধৰ্ম-দৰ্শনৰ অন্তৰ্নিহিত এটি গভীৰ সুৰ নিগৰি ওলাইছে। এই বৰগীতসমূহত বেদান্ত দৰ্শনৰ প্ৰভাৱ পৰি ব্ৰহ্মৰ স্বৰূপ, সংসাৰৰ অনিত্যতা, জীৱাত্মা-পৰমাত্মাৰ সম্পৰ্কে ইত্যাদি গভীৰ তত্ত্বসমূহৰ মাজেদি গভীৰ বেদান্ত জ্ঞানৰ প্ৰকাশ ঘটিছে। বেদান্ত দৰ্শন বুলি ক'লে উপনিষদৰ ব্ৰহ্মবাদ ব্ৰহ্মসূত্ৰসমূহক বুজায়। ইয়াৰ মূল কথা হ'ল ব্ৰহ্মই সত্য আৰু ব্ৰহ্মৰ দ্বাৰা সৃষ্ট এই জগত মায়াৰ দ্বাৰা কল্পিত, জগত মিছা। জীৱ আৰু ব্ৰহ্ম অভেদ। গুৰুজনাৰ এটি বৰগীতত ইয়াৰ প্ৰভাৱ এনেদৰে পৰা দেখা যায় —

যত দেখু কায়া সুত বিত্ত জায়া
মায়াকেসে সব ধন্ধ।
হামু যত জীৱ শিৱ তেৰি অংশ
কাহে ওহি মোহ বন্ধ।। (শঙ্কৰদেৱ)

জীৱই পৰমাত্মাৰ লগত মিলন হ'বলৈ হ'লে মায়া দূৰ কৰি ভকতি কৰিব লাগিব। বৰগীতৰ একাংশ উদ্ধৃত কৰা হ'ল —

মায়া ছোড়ি ভকতি কৰো দানা।
কৰো তুৱা চৰণ পঙ্কজ মধুপানা (মাধৱদেৱ)

চৰ্যাগীতৰ লগত বৰগীতৰ যে কিছু মিল পৰিলক্ষিত হয়, সেই কথা আমাৰ আলোচনাটিত যুক্তিসহকাৰে দাঙি ধৰা হৈছে। এনে তুলনামূলক অধ্যয়নৰ দ্বাৰা দুয়োবিধ গীতৰে পাৰস্পৰিক প্ৰভাৱৰ কথা স্বীকাৰ কৰি ল'ব লাগিবই। এনে কথা স্বীকাৰ কৰিও এটা কথা ক'ব লাগিব যে, বৰ্তমান চৰ্যাগীত অচল, কিন্তু বৰগীত প্ৰবাহশীল। সম্প্ৰতি বৰগীত ভাৰতীয় উচ্চাংগ সঙ্গীতৰ বোৱতী সুঁতি হিচাপে জীয়াই আজিও আছে। সেয়েহে বৰগীতৰ লগতে চৰ্যাগীতসমূহৰো এক প্ৰণালীবদ্ধ অধ্যয়নৰ যথেষ্ট প্ৰয়োজন নুই কৰিব নোৱাৰি।

❑❑

লেখক ঃ সম্পাদিকা, 'মহিয়সী' আলোচনী,
শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ সংঘ
ফোন ঃ ৮৬৩৮৪৫৬৫৩৪

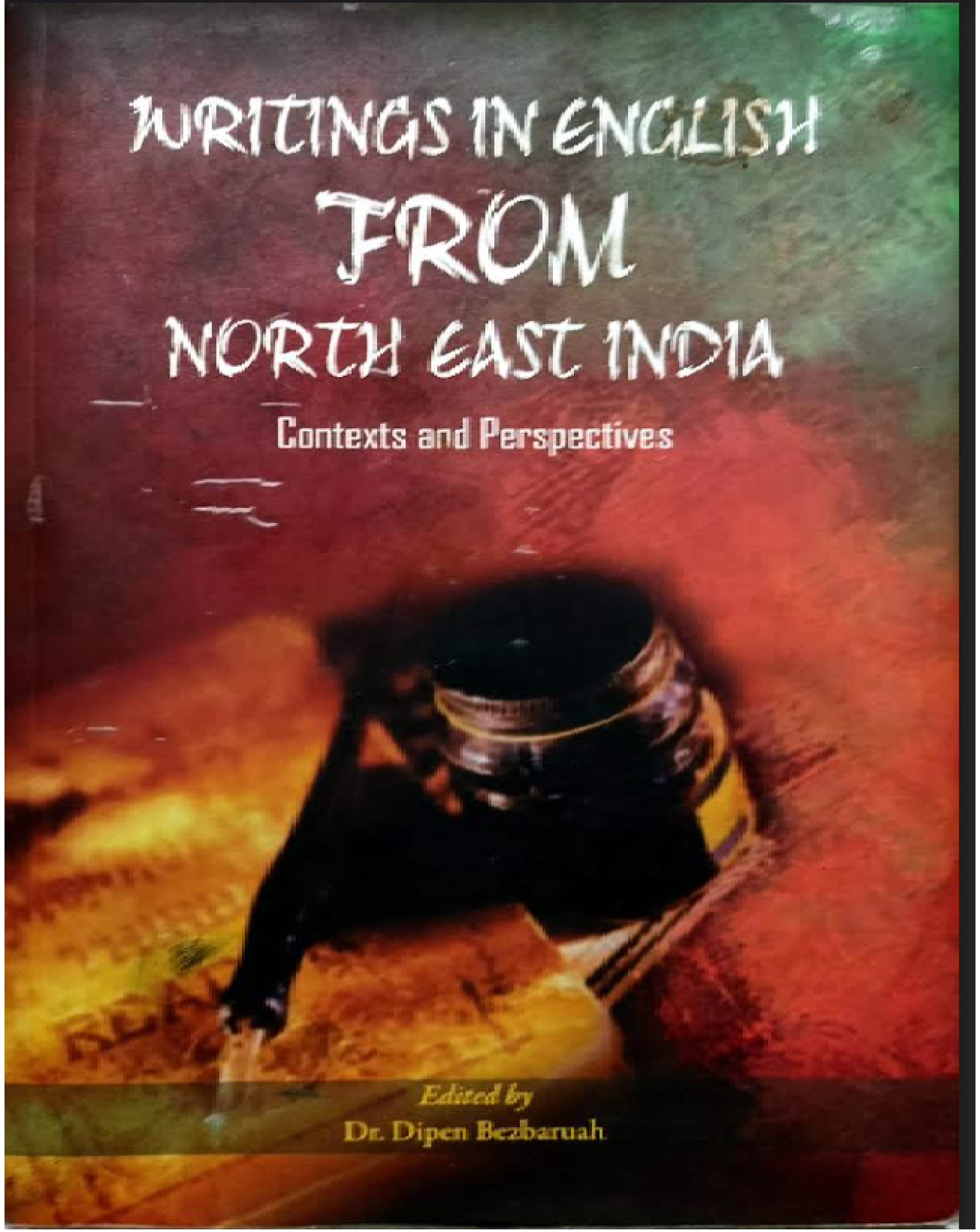
WRITINGS IN ENGLISH
FROM
NORTH EAST INDIA
Contexts and Perspectives
Edited by
Dr. Dipen Bezbaruah

11

Dr Bhabendra Nath Saikia in Bhrāmyamān (Mobile) Theatre

Montu Saikia, Dr. Manab Medhi

Abstract

The present paper is an attempt to locate and evaluate the contribution of an Assamese playwright Bhabendra Nath Saikia in the development of mobile (Bhrāmyamān in Assamese language) theatre, the unique and remarkably successful commercial theatre format in Assam. Critical literature on Assamese drama is used to draw the silver line of the growth and development of bhrāmyamān theatre. The plays of Bhabendra Nath Saikia from the anthology Bhabendra Nāth Saikiyār Nātya Sambhār, published by Jyoti Prakashan, Guwahati in 2008 are used here as the primary sources for evaluating the playwright's contribution to the format. Contemporary critical writings and the playwright's

।। জয় গুৰু শঙ্কৰ।।

শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্য অধ্যয়ন আৰু অনুসন্ধান

মুখ্য সম্পাদক

ড° মানস প্ৰতীম বৰা

সম্পাদক

ড° ভুৱনেশ্বৰ ডেকা

প্ৰিয়ংকা ভাগৱতী

শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্য
অধ্যয়ন আৰু অনুসন্ধান

মুখ্য সম্পাদক

ড° মানস প্ৰতীম বৰা

সম্পাদক

ড° ভুবনেশ্বৰ ডেকা

প্ৰিয়ংকা ভাগৱতী

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ সংঘ

কলংপাৰ, নগাঁও

৫৭৩ শঙ্কৰাব্দ/২০২২ খ্ৰীষ্টাব্দ

SANKARDEVAR SAHITYA : ADHYAYAN ARU ANUUSANDHAN, a collection of articles edited by Dr. Manash Pratim Borah as chief editor, Dr. Bhubaneswar Deka and Priyanka Bhagawati as editors and published by Babul Bora, Chief Secretary, Srimanta Sankaradeva Sangha.

ISBN : 978-93-93505-37-8

1st Edition : February, 2022 Price Rs. 220 only

প্ৰকাশক ঃ শ্ৰীযুত বাবুল বৰা, প্ৰধান সম্পাদক, শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ সংঘ

প্ৰথম প্ৰকাশ ঃ ৫৭৩ শঙ্কৰাব্দ/২০২২ খ্ৰীষ্টাব্দ
গ্ৰন্থস্বত্ব ঃ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ সংঘ

সাহিত্য শাখা সমিতি
সভাপতি ঃ মৃণাল কুমাৰ বৰুৱা
সম্পাদক ঃ ড° মানস প্ৰতীম বৰা

সম্পাদনা সমিতি
মূখ্য সম্পাদক ঃ ড° মানস প্ৰতীম বৰা

সম্পাদক ঃ ড° ভুবনেশ্বৰ ডেকা
প্ৰিয়ংকা ভাগৱতী

মূল্য ঃ ২২০ টকা

মুদ্ৰণ আৰু প্ৰকাশ ঃ অজন্তা প্ৰেছ, নগাঁও

সূচীপত্ৰ—

১. অধ্যাপক ভৱপ্ৰসাদ চলিহা / শঙ্কৰদেৱৰ 'কেলি-গোপাল' নাটত গোপী-কৃষ্ণ সংবাদ /১১
২. ড°আনন্দ বৰমুদৈ / শঙ্কৰদেৱ আৰু আধুনিক অসমীয়া সাহিত্য /১৯
৩. মৃণাল কুমাৰ বৰুৱা / শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্যত লোকজীৱনৰ প্ৰসংগ /৩১
৪. লীলাৱতী শইকীয়া বৰা / অঙ্কীয়া নাটৰ জনক শঙ্কৰদেৱ আৰু শ্ৰীৰামবিজয় নাট /৩৭
৫. শোভন চন্দ্ৰ শইকীয়া / শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্যত ছন্দ আৰু অলঙ্কাৰ /৪৯
৬. মুনীন্দ্ৰ মহন্ত / গুণমালাৰ তত্ত্বদৰ্শন আৰু সাহিত্যিক সৌন্দৰ্য্য /৬৮
৭. ড° মাধুৰ্য্য মণ্ডিত বৰুৱা/অঙ্কীয়া নাটত ভক্তিৰসৰ মহত্ত্ব /৭৮
৮. ড° ৰুবী মহন্ত / শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্যৰ নান্দনিক মূল্যায়ন /৯৭
৯. ড° দ্বিজেন্দ্ৰ নাথ ভকত / কীৰ্ত্তন-ঘোষা সংগ্ৰহ, সম্পাদনা আৰু বিষয় বিন্যাস বা অধ্যায়সমূহৰ তাৎপৰ্য বিচাৰ /১১০
১০. ড° উপেন্দ্ৰজিৎ শৰ্মা / অঙ্কীয়া নাট ভাওনা আৰু অসমীয়া লোকনাট্য ঃ এক তুলনামূলক বিচাৰ /১১৯
১১. ড° প্ৰসন্ন কুমাৰ নাথ / জীৱনী আৰু জীৱনীভিত্তিক উপন্যাস 'যাকেৰি নাহিকে উপাম'/১২৭
১২. ড° বিন্দু ভূষণ বৰা / ভাৰতত গীত-নৃত্য-নাটৰ ঐতিহ্য আৰু শঙ্কৰদেৱৰ ভটিমা ঃ এক বিহংগম দৃষ্টি /১৩৫
১৩. ড° দুলুমণি ডেকা / শঙ্কৰদেৱৰ নাটকত হাস্য ৰস /১৪৬
১৪. ড° অখিল কুমাৰ গগৈ / শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্যত পৰিস্থিতি বিজ্ঞান আৰু প্ৰকৃতি চেতনা /১৫৫
১৫. ড° জ্যোৎস্না দেৱী / শঙ্কৰদেৱৰ বৰগীতৰ সাহিত্যিক সৌন্দৰ্য বিচাৰ/১৬৮
১৬. ড° ভুবনেশ্বৰ ডেকা / কীৰ্ত্তন পুথিৰ সৌন্দৰ্যৰ পটভূমি বিচাৰ /১৭৮
১৭. মালামণি গোস্বামী / শঙ্কৰদেৱৰ নাটত ৰস প্ৰয়োগ /১৮৭
১৮. গীতাৰ্থ প্ৰতিম শইকীয়া / ৰুক্মিণী হৰণ কাব্য ঃ এক সামগ্ৰিক আলোচনা/২০১
১৯. পাপৰি দত্ত বৰা / মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ চাৰিপুথি ঃ এক চমু আলোচনা/২১৪

শঙ্কৰদেৱৰ নাটকত হাস্য ৰস

ড° দুলুমনি ডেকা

খ্ৰীষ্টীয় পঞ্চদশ শতিকাত সৰ্বভাৰতীয় পটভূমিত আৰম্ভ হোৱা নৱবৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ কাণ্ডাৰীসকলৰ ভিতৰত অসম ভূমিত আৱিৰ্ভাৱ হোৱা মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱ অন্যতম। জনসাধাৰণৰ মাজত ভক্তিৰসৰ প্লাৱন আনিবলৈ সুকুমাৰ কলাৰ সুপ্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত মহপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ স্থান সম্পূৰ্ণ একক। বিশেষকৈ ধৰ্মীয় আদৰ্শ প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰৰ ক্ষেত্ৰত দৃশ্য কলাৰ প্ৰয়োগ শঙ্কৰদেৱৰ এক মৌলিক অভিক্ষেপ। ভাৰতীয় ধৰ্মীয় সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যত নাটকৰ স্থান অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। দেৱলোকত ব্ৰহ্মাৰ দ্বাৰা সৃষ্ট নাটকৰ মৰ্ত্ত্যলোকত সূচনা কৰে ভৰত মুনিয়ে। ভৰত মুনিয়ে নাটক ৰচনাৰ লগতে নাটক ৰচনাৰ নিয়ম প্ৰণালী নিৰ্ধাৰণ কৰি তেখেতৰ বিখ্যাত কাব্য 'নাট্যশাস্ত্ৰ' ৰচনা কৰে। সংস্কৃত নাট্যকাৰসকলেও ভৰতমুনিৰ নাট্যশাস্ত্ৰৰ নিয়ম মানিয়েই নাটক ৰচনা কৰিছিল। ভাস, কালিদাস, ভৱভূতি, শূদ্ৰক, হৰ্ষবৰ্ধন, ৰাজশেখৰ আদি নাট্যকাৰসকলৰ দ্বাৰা ৰচিত সংস্কৃত নাটকসমূহে প্ৰাচীন ভাৰতীয় নাট্যসাহিত্যৰ বৰভেটি নিৰ্মাণ কৰিছিল। সময়ৰ সোঁতত সংস্কৃত ভাষাৰ অপভ্ৰংশ আৰম্ভ হোৱাৰ লগে লগে নাট্যকাৰসকলৰো নাটক ৰচনাৰ নিয়ম প্ৰণালীৰ

ক্ষেত্ৰত শিথিলতা আহি পৰিল আৰু কিছু ক্ষেত্ৰত নাটকৰ মানদণ্ডবোৰ অৱনতি ঘটিল। পালি প্ৰাকৃত ভাষাত ৰচিত নাটকসমূহ তুলনামূলভাৱে সংস্কৃত নাটকৰ সমপৰ্যায়ৰ হ'লেও জনসাধাৰণৰ পৰিবৰ্তিত ৰুচিবোধৰ লগত ফেৰ মাৰি ই আগবাঢ়িব নোৱাৰিলে। সেয়ে প্ৰাচীন ভাৰতীয় নাট্য সাহিত্যৰ ধাৰাবাহিকতাৰ কিছু স্থবিৰতা আহি পৰিল। অৱশ্যে ভাৰতীয় ৰাজনৈতিক চিত্ৰপটৰ পৰিবৰ্তনশীল অৱস্থাইয়ো নাট্যকাৰ সকলক কিছু পৰিমাণে হতাশ কৰিছিল বুলি ভাৱিবৰ অৱকাশ আছে। তথাপিও ঊনবিংশ শতিকাৰ শেষৰ ভাগলৈকে ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন অঞ্চলত তাকৰীয়াকৈ হ'লেও সংস্কৃত নাটক ৰচনাৰ পৰম্পৰা চলি আছিল।

ভাৰতবৰ্ষত আঞ্চলিক ভাষাসমূহে সাহিত্যিক ৰূপ পোৱাৰ লগে লগেই বিভিন্ন ধৰণৰ কাব্য আঞ্চলিক ভাষাত ৰচিত হ'বলৈ ধৰিলে যদিও নাটক ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত কাব্যকাৰসকলৰ কোনো উৎসাহ দেখিবলৈ পোৱা নগ'ল। যি তাকৰ সংখ্যক নাটক ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত ৰচিত হৈছিল সেয়া সংস্কৃত বা প্ৰাকৃত মিশ্ৰিত সংস্কৃত ভাষাতে ৰচিত হৈছিল। এনেকুৱা সময়তে মধ্যযুগত মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱে অসমীয়া ভাষাত নাটক ৰচনা কৰি এক বিৰল দৃষ্টান্ত ডাঙি ধৰিছিল। শঙ্কৰদেৱে প্ৰান্তীয় ভাষাত নাটক ৰচনা কৰা প্ৰথমজন ভাৰতীয় কাব্যকাৰেই নহয়, তেৰা পৃথিৱীৰে প্ৰথমজন নাট্যকাৰ যি থলুৱা কৌশলৰ সংমিশ্ৰণত সম্পূৰ্ণ আঞ্চলিক ভাষাত নাটক ৰচনা কৰি অসমীয়া জাতিক গৌৰৱান্বিত কৰি থৈ গৈছে। এই কথা পণ্ডিতসকলৰ সমালোচনা, গৱেষণাত ইতিমধ্যে প্ৰতীয়মান হৈছে। বিশেষকৈ ধৰ্ম প্ৰচাৰ বা আধ্যাত্মিক মাৰ্গ দৰ্শনৰ মাধ্যম হিচাপে নাটকৰ প্ৰয়োগ শঙ্কৰদেৱৰ সম্পূৰ্ণ একক আৰু মৌলিক উপস্থাপন। অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকাদেৱে 'মঞ্চলেখা' গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰিছে— "যি সময়ত ভাৰতৰ প্ৰাদেশিক ভাষাবোৰত আনকি সমৃদ্ধিশালী ইংৰাজী সাহিত্যতো নাট অভিনয়ে ফেঁহুজালি দিয়া নাছিল, সেই সময়তে অৰ্থাৎ পঞ্চদশ শতিকাতে অসমত নাট লক্ষ্মীৰ আৱিৰ্ভাৱ হৈছিল 'এচেৰেঙা কাচিয়লী বদ গাত লৈ" এই সম্পৰ্কত ডিম্বেশ্বৰ নেওগদেৱৰ এযাৰি মন্তব্যই শঙ্কৰদেৱৰ নাট্য সৃষ্টিক আৰু উচ্চস্তৰত প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে— *"The history of the Assamese drama is very long and old indeed, open surely than the drama of any indian modern language and older than even than the regular English dramas at least by a century. New light on History of Assamese literature by Dimbeswar Neog."*

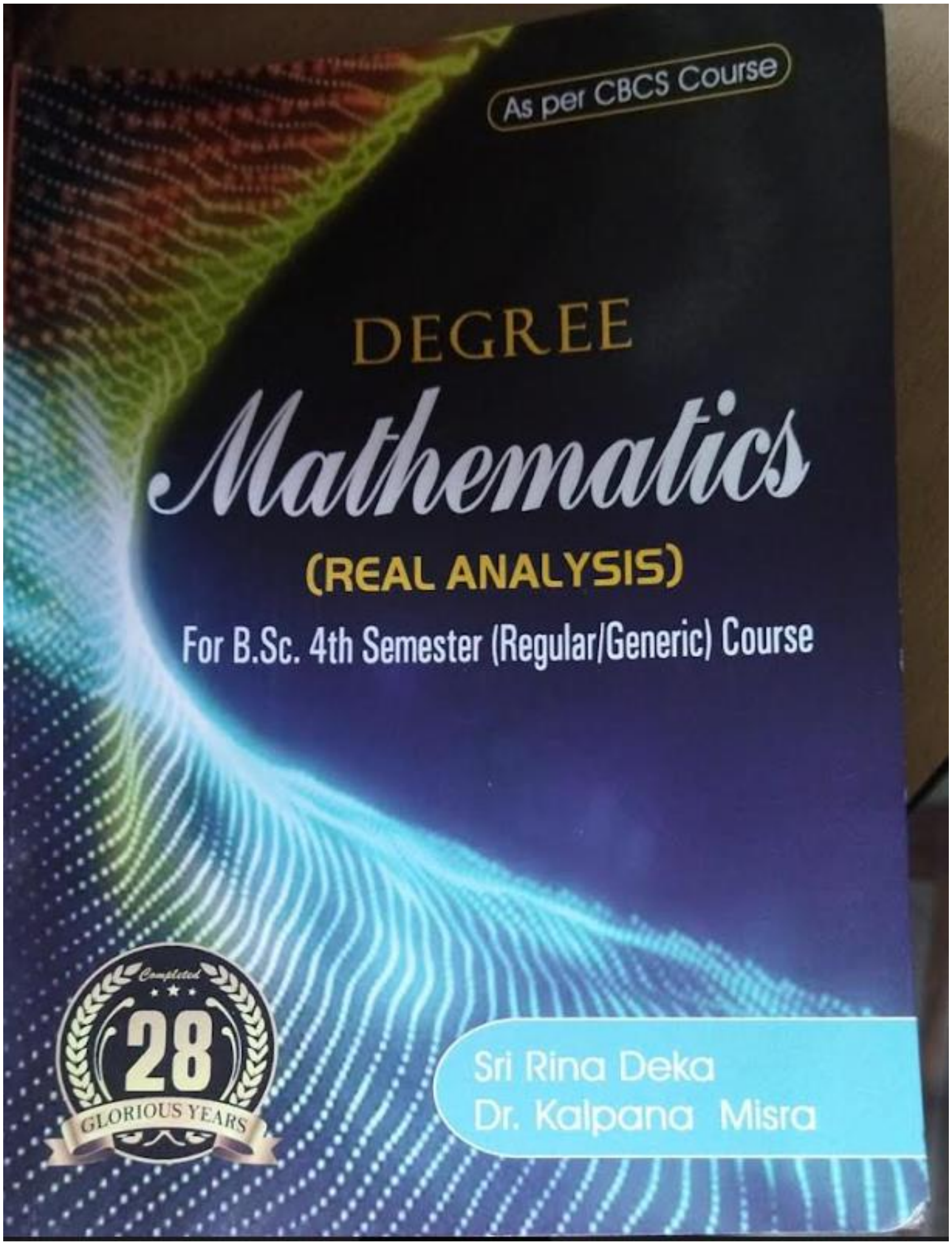
As per CBCS Course
DEGREE
Mathematics
(REAL ANALYSIS)
For B.Sc. 4th Semester (Regular/Generic) Course
Completed
28
GLORIOUS YEARS
Sri Rina Deka
Dr. Kalpana Misra

DEGREE MATHEMATICS (REAL ANALYSIS) : A textbook for 4th Semester Mathematics Generic/Regular Courses students of Gauhati University written by Sri Rina Deka, Associate Professor; Dr. Kalpana Misra, Assistant Professor, Pub-Kamrup College and published by Ashok Book Stall, Panbazar, Guwahati-1

Price : ₹ 295/-

1st Edition : 2022

© : Author

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying or otherwise, without the prior permission of the publisher, in writing.

This book is sold subject to the condition that is shall not, by way of trade or otherwise be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher prior conset in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

GLOBAL OFFICE

- New Delhi **Global Net Publication**
  (An Imprint of Asian Humanities Press)
  Ground Floor, 2/27 Ansari Road, Daryaganj, New Delhi-110002
  Contact No. : 75770-73317; Email : globalnetpublication@gmail.com

HEAD OFFICE

- Guwahati **Ashok Publication**
  Jaswanta Road, Panbazar
  Guwahati-1
  Contact No : 94350-44525, 70028-46982
  E-mail : absguw@gmail.com
- Guwahati **Ashok Book Stall**
  Jaswanta Road, Panbazar
  Guwahati-1
  Contact No : 94350-44525, 70028-46982
  E-mail : absguw@gmail.com

ISBN : 978-93-93610-42-3

Cover illustration : Sanjib Kalita

Printed in India at Das offset, Guwahati

Publisher : Ashok Book Stall, Guwahati, Assam

Price: ₹ 295/-